

TA'LIM TIZIMIDA TA'LIM-TARBIYANI TASHKIL ETISHNING ZAMONAVIY METODLARINI QO'LLASH MASALALARI

Sharapova Z.F.

Toshkent iqtisodiyot va pedagogika instituti dotsenti

Tayanch so'zlar: ta'lim, tarbiya, modernizatsiya, shaxsga yo'naltirilgan ta'lim - tarbiya, aralashtirilgan ta'lim, gamifikatsiya.

Ключевые слова: образование, воспитание, модернизация, личноно ориентированное образование и воспитание, смешанное образование, гамификация.

Key words: education, upbringing, modernization, personally oriented education and upbringing, mixed education, gamification.

Bugungi globallashuv vaqtida rivojlangan va rivojlanish bosqichida bo'lgan barcha davlatlar dunyo miqyosida o'zining iqtisodiy-ijtimoiy holatini yanada yaxshilash, jahon bozorida tutgan rolini mustahkamlashni o'z oldiga maqsad qilib olgan. Shuningdek, yildan yilga yuksalib borayotgan mamlakatlar qatorida yurtimizda ham ilm-fan, ta'lim, iqtisodiyot, sanoat, sport, san'at, madaniyat singari barcha sohalarida o'sishga erishish va buning natijasida ilmiy salohiyatini oshirish, aholi turmush tarzini bundanda yaxshilash maqsadida tizimli islohotlar amalga oshirilmoqda. Yangi O'zbekistonda har bir sohani rivojlantirish jarayonida eng avvalo ta'lim sifati eng muhim rol o'ynaydi. Aynan ta'lim sohasi innovatsiyaning dastlabki qadamlaridandir.

Mamlakatimizda ta'lim taraqqiyotini yangi bosqichga olib chiqish uchun bir qancha strategiyalar bosqichma-bosqich amalga oshirilmoqda. "Najot ta'limda, najot tarbiyada, najot bilimda" g'oyasi Prezidentimiz SH.M.Mirziyoyev tomonidan ilgari surilishi pedagogika zimmasiga ham katta ma'suliyat yuklanmoqda. Shu jumladan yoshlarimizni ta'lim-tarbiya olishi uchun qator vazifalar belgilab qo'yilgan. Xususan, pedagogik innovatsiyalarni ta'limning yangi usullari, yondashuvlari va texnologiyalarini ishlab chiqish va mamlakatimizda joriy etish ta'lim tizimimizda modernizatsiyani olib kirishga sabab bo'ladi [1].

Rivojlangan xorijiy davlatlar ta'limining mamlakat ichki siyosatiga faol ta'sir etadigan ijtimoiy jarayon ekanligi e'tirof etilgan. Zamonaviy mamlakatlar doimiy ravishda o'zlarining ta'lim tizimini takomillashtirishga intilishadi va talabalarning o'zgaruvchan ehtiyojlari va jahon iqtisodiyoti talablariga mos keladi. Zamonaviy mamlakatlardagi pedagogik innovatsiyalarga misollar keltiramiz:

1. Shaxsiylashtirilgan ta'lim: Ko'pgina mamlakatlar o'quvchilarning individual ehtiyojlari va manfaatlariga mos keladigan shaxsiylashtirilgan ta'lim yondashuvlarini qo'llaydilar. Bunga moslashtirilgan ta'lim dasturlari, onlayn platformalar va ma'lumotlar tahlilidan foydalanib, o'qitishni moslashtirish va shaxsiy fikr-mulohazalarni taqdim etish kiradi.

2. Aralashtirilgan ta'lim: Aralashtirilgan ta'lim an'anaviy yuzma-yuz sinfda o'qitishni onlayn ta'lim bilan birlashtiradi. Bu talabalarga o'z tezligida o'rganish, onlayn manbalar va materiallarga kirish va shaxsiy va virtual hamkorlikda faoliyat yuritish imkonini beradi.

3. Gamifikatsiya o'quv jarayoniga mukofotlar, qiyinchiliklar va raqobat kabi o'yin elementlarini kiritishni o'z ichiga oladi. Bu o'rganishni yanada qiziqarli qiladi va o'quvchilarni faol ishtirok etishga undaydi.

Zamonaviy mamlakatlardagi pedagogik innovatsiyalar talabalarni kelajak muammolariga tayyorlaydigan yanada qiziqarli, inklyuziv va samarali ta'lim muhitini yaratishga qaratilgan. Bular turli mamlakatlarda zamonaviy o'qitish uslublari qanday tatbiq etilayotganiga bir necha misoldir. Ushbu yondashuvlar orasida umumiy mavzu o'quvchiga yo'naltirilgan ta'limga o'tish, texnologiyalarni integratsiyalashuvi hamda tanqidiy fikrlash, muammolarni hal qilish va ijodkorlikka e'tibor qaratishdir.

Har qanday davlatning ta'lim tizimiga zamonaviy o'qitish usullarini joriy etishda bir qancha muammolar yuzaga kelishi mumkin. Bu qiyinchiliklar har bir mamlakatning o'ziga xos konteksti va sharoitlariga qarab farq qilishi mumkin. Ba'zi umumiy muammolarga duch kelishi mumkin:

1. Infratuzilma va resurslar: zamonaviy o'qitish usullarini tatbiq etish ko'pincha texnologiya, internetga ulanish va boshqa resurslarga kirishni talab qiladi. Ayrim mamlakatlarda, ayniqsa cheklangan infratuzilma yoki resurslarga ega bo'lgan mamlakatlarda bu vositalar va resurslarni barcha maktablar va talabalarga taqdim etish qiyin bo'lishi mumkin. Mamlakatimizda bunday holatlarni bartaraf etish uchun chekka tog'li hududlardagi maktablarda internet tarmoqlari o'rnatilmoqda.

2. O'qituvchilarning malakasini oshirish: O'qituvchilarni o'qitishning zamonaviy usullarini samarali tatbiq etish uchun zarur ko'nikma va bilimlar

bilan ta'minlash zarur. O'qituvchilar uchun tegishli tayyorgarlik va malaka oshirish imkoniyatlarini ta'minlash, ayniqsa, o'qituvchilar soni ko'p bo'lgan yoki o'qitish uchun cheklangan resurslarga ega mamlakatlarda qiyin bo'lishi mumkin. Shuni bartaraf etish maqsadida "Ta'lim to'g'risidagi" qonunda belgilangan tartibga binoan kadrlarni malaka oshirish chora-tadbirlari amalga oshirilmoqda.

3. Madaniy va ijtimoiy omillar: zamonaviy o'qitish usullari ba'zi mamlakatlarda an'anaviy o'qitish amaliyoti va madaniyat me'yorlariga qarshi chiqishi mumkin. O'qitish usullarini o'zgartirishga qarshilik yoki shubha bo'lishi mumkin va bu yangi yondashuvlar barcha manfaatdor tomonlar tomonidan qabul qilinishi uchun vaqt kerak bo'lishi mumkin. Shu sababdan chet el ta'limi tajribasini O'zbekistonga joriy etishdan oldin avvalo bir nechta maktablarga sinov tariqasida o'tkaziladi, agarda kamchiliklar bo'lsa bartaraf etiladi.

4. Ko'pgina ta'lim tizimlari baholash va javobgarlik maqsadlarida standartlashtirilgan testlarga tayanadi. Shaxsiylashtirilgan ta'lim va tanqidiy fikrlashga qaratilgan zamonaviy o'qitish usullarini joriy etish standartlashtirilgan testlarga katta e'tibor qaratadigan tizimlarda qiyin bo'lishi mumkin bo'lgan an'anaviy baholash shakllaridan voz kechishni talab qilishi mumkin.

5. Tenglik va foydalanish imkoniyati: Barcha talabalar uchun zamonaviy o'qitish usullaridan teng foydalanishni ta'minlash, ayniqsa, ijtimoiy-iqtisodiy nomutanosiblikka ega mamlakatlarda yoki resurslardan foydalanish imkoniyati cheklangan chekka hududlarda qiyinchilik tug'dirishi mumkin. Barcha o'quvchilarning zamonaviy o'qitish usullaridan foydalanishda teng imkoniyatlarga ega bo'lishini ta'minlash uchun ushbu tenglik masalalarini hal qilish muhim ahamiyatga ega.

Umuman olganda, har qanday davlatning ta'lim tizimida zamonaviy o'qitish usullarini joriy etishda muammolar mavjud bo'lsa-da, bu yondashuvlarning o'quvchilar faolligini oshirish, tanqidiy fikrlash qobiliyatlari va ijodkorlik kabi salohiyatli afzalliklari uni izlashga arziydi. Bu muammolarni hal qilish va talabalarni zamonaviy dunyo talablariga tayyorlaydigan ta'lim tizimini yaratish uchun siyosatchilar, o'qituvchilar, ota-onalar va jamoatchilik o'rtasidagi hamkorlikni talab qiladi.

Jahonning rivojlangan mamlakatlari tajribalarini o'rganish, mahalliy shart-sharoit, iqtisodiy va intellektual resurslarni inobatga olgan holda jamiyat hayotining barcha sohalarida tub islohotlarning amalga oshirilayotganligi yangidan-yangi yutuqlarga erishishni ta'minlamoqda. Turli sohalarda yo'lga qo'yilayotgan xalqaro hamkorlik garchi o'z samarasini berayotgan bo'lsa-da,

biroq, milliy mustaqillikni har jihatdan mustahkamlash, erishilgan yutuqlarni boyitish, mavjud kamchiliklarni tezkor bartaraf etish jamiyat a'zolaridan alohida fidokorlik, jonbozlik, shijoat va qat'iyat ko'rsatishni talab etmoqda. Shunday ekan, ta'lim-tarbiya tizimini modernizatsiyalash o'sib kelayotgan yosh avlodni tarbiyalashda ta'sirchan mexanizmlarni topish, ta'lim jarayonini zamonaviy texnologiyalar bilan jihozlash, uni ma'naviy jihatdan yangilash, tarkibiy jihatdan texnik va texnologik qayta tuzish kabi chora-tadbirlarni o'z ichiga oluvchi jarayon bo'lib, komil inson tarbiyasiga mos ravishda olib borilishi shart. Bilimlarni amaliyotda qo'llash, ya'ni amaliy masalalarni yechish bu ta'limning asosiy tamoyilidir. Ijodkorlik va innovasiya, tanqidiy fikrlash, loyihalash ishlari ham bu ta'limning asosiy xususiyatlaridir. Chunki zamonaviy jamiyat ijodiy fikrlaydigan, innovatsion qarorlar qabul qila oladigan, moslashuvchan, keng dunyoqarashga va boshqaruv ko'nikmalariga ega mutaxassislariga muhtoj [6].

Adabiyotlar:

1. Yangi O'zbekiston taraqqiyot strategiyasi. // www.ZiyoNet.uz.
2. M.J.Mutalipova, B.X.Xodjayev. "Qiyosiy pedagogika" // darslik.
3. X.Ibragimov, SH.Abdullayeva. Pedagogika nazariyasi. –Toshkent, 2008.
4. H.T.Omonova, N.X.Xo'jayev, S.A.Madyarova, E.U.Eshchonov "Pedagogik texnologiyalar va pedagogik mahorat 99-bet.
5. J.Yo'ldoshev. "Yangi pedagogik texnologiya: yo'nalishlari, muammolari, yechimlari. 1999-yil.
6. Ta'lim jarayonida fanlararo aloqalarni rejalashtirish va amalga oshirish". Pedagogik ta'lim, –T. 2007.

РЕЗЮМЕ

Maqolada ta'lim sifatini oshiruvchi omillar, ta'lim sifatini oshirishda foydalaniladigan innovatsion metodlar keltirilgan, ta'lim jarayonini tashkil etishda zamonaviy texnologiyalar bilan jihozlash ularni yangilash va ta'lim tizimini modernizatsiyalash maqsadida Jahonning rivojlangan mamlakatlari tajribalarini o'rganish mahalliy shart - sharoit iqtisodiy va intellektual resurslarni inobatga olgan holda jamiyatimizda ta'lim tizimini takomillashtirishning bir nechta masalalari yoritilgan.

РЕЗЮМЕ

В статье перечислены факторы, повышающие качество образования на основе инновационных подходов, посвящено изучение опыта развитых стран мира с учетом местных условий - экономических и интеллектуальных ресурсов освещено несколькими вопросами совершенствования системы образования в нашем обществе.

SUMMARY

The article lists factors that improve the quality of education based on innovative approaches, is devoted to studying the experience of developed countries of the world taking into account local conditions - economic and intellectual resources are covered by several issues of improving the education system in our society.